

provinent dels investigadors anglosaxons. Simbor aclareix molts conceptes, útils a especialistes i no especialistes, i puntualitza que, si bé la metaficcio i el postmodernisme es relacionen clarament, perquè la primera és vista com un component bàsic d'aquest darrer, no n'és però un element exclusiu. Tot seguit, entre altres coses, a través de la teoria de Linda Hutcheon s'introdueix en el concepte de metaficcio històrica, i finalment, en l'anàlisi de l'obra de Peruchó, en destaca tot el joc intertextual, hi veu contactes amb aquest tipus de metaficcio, i la situa en la cruïlla entre el *high modernism* i el postmodernisme.

En resum, els treballs del Grup d'Estudis de Literatura Catalana Contemporània de la Universitat de València van consolidant un àmbit de recerca, i es converteixen en un esglaó més per assolir una visió de conjunt de la metaliteratura en català. Encara queden per estudiar molts usos i funcions de l'humor i de la ironia, a partir d'obres i d'autors concrets, i també de moviments i corrents culturals, cosa que permetria veure la dialèctica que s'estableix entre aquests. Val a dir que un repàs només a la teoria sobre l'humor produïda pels mateixos escriptors catalans donaria també molt de joc.

Martí MARCH MASSÓS
Universitat Autònoma de Barcelona

CERDÀ, Jordi (coord.) / BASTARDAS, Maria Reina / CINGOLANI, Stefano M. / DE RIQUER, Isabel / MASSIP, Francesc / SIMÓ, Meritxell (2012): *Literatura europea dels orígens. Introducció a la literatura romànica medieval*. Barcelona: Editorial UOC, 397 p.

M'agrada pensar en el llibre que em proposo ressenyar com un manual bàsic, actual i en català per a la introducció a la literatura romànica medieval. Això és, una eina útil per a l'estudiant (*Literatura europea dels orígens* és, no ho oblidem, l'arranjament d'un conjunt de materials destinats a la comunitat universitària), i també una bona aproximació a aquesta literatura per al públic en general. En el projecte hi han participat especialistes de renom en cadascuna de les àrees: Isabel de Riquer s'ocupa de la lírica, Stefano M. Cingolani de l'èpica, Francesc Massip de la joglaria i el teatre, Meritxell Simó de la narrativa cavalleresca i, finalment, Maria Reina Bastardas i Jordi Cerdà s'encarreguen de la part introductòria (a més, aquest últim també n'és el coordinador).

Precisament Cerdà enceta el manual amb un parell d'apartats de caire contextual on destaquen les reflexions sobre la interdisciplinarietat necessària, ara més que mai, en la filologia romànica o sobre la noció d'Europa en l'edat mitjana, per després centrar-se en conceptes particulars de la Romània, sobretot dels segles XII i XIII, com la religió, l'amor, la cavalleria o l'escriptura. Un panorama que, insisteix, és dinàmic i que es caracteritza «per una diversitat dins d'una unitat implícita». Aquest tret també és el fil conductor que fa servir Maria Reina Bastardas per abordar la secció sobre les llengües romàniques, on remarca alguns aspectes importants per tenir en compte sobre el llatí vulgar o les llengües que aleshores eren considerades literàries. Dit d'una altra manera, basteix unes coordenades diferents a l'actual panorama lingüístic europeu. Ambdós, Cerdà i Bastardas, a compleixen amb èxit els objectius que s'esperen d'unes nocions preliminars, és a dir, proporcionen un marc cultural mínim imprescindible per entendre sense complicacions la resta de l'obra. No hi ha pèrdua per al lector novell, i aquell que ja hi està iniciat compta amb un gran nombre de notes a peu de pàgina o la bibliografia al final de cadascun dels capítols per aprofundir-hi.

És evident que a *Literatura europea dels orígens* preval una voluntat de síntesi per sobre d'extenses dissertacions, però també és veritat que el caràcter heterogeni del conjunt permet criteris de selecció particulars. Justament aquest criteri de selecció en Stefano M. Cingolani resulta estimulante perquè no hi contribueix amb una descripció formal sobre l'èpica, sinó que a partir del concepte d'*epos* construeix un discurs que pretén fer entendre el xoc entre dos mons, un que s'esgota i l'altre que s'intenta explicar, encara sense èxit. El *Waltharius* i el *Beowulf* són les fonts que utilitza per articular el seu discurs sobre el final d'una etapa i que, per tant, no tenen res a veure amb les tradicionals pretensions nacionals. De la mateixa manera, la *Chanson de Roland* no és només un gran xoc religiós entre el cristianisme i l'islam, sinó també un enfrontament entre *juventus* i *seniors*. La *Chanson de Guillaume* o el *Cantar de Mio Cid*

acaben de fornir la resta del capítol i reforcen la idea de l'evolució dins de l'èpica, si és que l'èpica realment existeix, com es pregunta Cingolani.

El bloc dedicat a la lírica ens el presenta Isabel de Riquer d'una manera molt resolutiva. L'eix central, al meu entendre, l'ocupa la lírica trobadoresca en llengua d'oc: n'explica el marc cultural, la producció dels cançoners, l'estil i les diferents formes que adopten les composicions. El lector agraeix el preàmbul sobre la lírica pretrobadoresca, com també les explicacions sobre les líriques francesa, galaicoportuguesa i italiana que compten, cadascuna d'elles, amb un apartat particular on es tracten les característiques distintives i que descriuen el conjunt de la lírica en les vessants romàniques més representatives.

Un altre és el plantejament que segueix Francesc Massip, que comença així la seva part: «Va existir el teatre a l'Edat Mitjana? Què entenem per teatre medieval? Estem parlant de ritus, de *performance*, d'espectacle dramàtic? Què era per a l'època l'*ars theatrica*? Com s'expressa l'activitat escènica i com la percebien els espectadors? Com es va produir la progressiva recuperació del concepte de teatre en el sentit que avui atorguem al terme? Com podem apropar-nos a una pràctica que ha deixat emprentes tan tènues?». El debut escènic dels mercaders o els dimonis en l'episodi successivament ampliat de la Visita de les Maries al Sepulcre, *Le Dit de l'herberie* de Rutebeuf o l'*Ordo Representationis Adae* constitueixen part de l'argumentació que pretén donar resposta a les preguntes anteriorment plantejades. També ens parla de la irrupció dels astròlegs en l'anomenada *Representación de los Reyes Magos*, d'autors particularment destacats com Jean Bodel i Adam de la Halle i, més endavant, clou el capítol amb algunes reflexions sobre l'art de la joglaria, les titelles o el naixement del Misteri sempre, com és habitual en Massip, acompanyades d'imatges relacionades amb el text.

La literatura cavalleresca és l'últim dels capítols i, alhora, la part més extensa. Meritxell Simó repren a Jean Bodel i la tripartició temàtica per parlar sobre el naixement del romanç, la matèria clàssica i, sobretot, la matèria artúrica. En aquest sentit, destaca l'elevat nombre de pàgines dedicades a Chrétien de Troyes i l'anàlisi d'alguns elements importants de les seves obres, com la informació inclosa en els pròlegs, la noció de l'aventura o la racionalització de l'element meravellós, si bé també formen part d'aquesta secció els *Lais* de Maria de França, les incursions celtes en el *Tristany* o les *continuacions* derivades de l'autor xampanyès. L'evolució a models prosítics i pròxims a la novel·la ocupen els últims punts d'aquest extens períple literari.

En resum, el conjunt de l'obra resulta compacte i alhora particular, i això s'adiu perfectament amb la naturalesa immanent de la literatura romànica medieval.

Llúvia PALLISO I ALENTORN
Universitat Rovira i Virgili

CIFUENTES COMAMALA, Lluís / CÓRDOBA DE LA LLAVE, Ricardo (2011): *Tintorería y medicina en la Valencia del siglo xv. El manual de Joanot Valero*. Barcelona: CSIC, 332 p..

Lluís Cifuentes i Ricardo Córdoba, autors del llibre *Tintorería y medicina en la Valencia del siglo xv*, publiquen el manual de Joanot Valero i això els permet de fer un bell i exhaustiu estudi sobre l'art de la tintoreria i al mateix temps de la medicina pràctica de l'època.

El manual de Joanot Valero sembla constituir el contingut de les matèries que hom exigia per esdevenir mestre en l'ofici de tintorer. Joanot no té aspecte de ser-ne l'autor, sinó que el manual, escrit entre 1496 i 1501, deu ser còpia i adaptació d'un manual ja existent; això és, d'un autògraf.

Joanot Valero no era valencià, era aragonès nascut a Sarrión (Terol), ben prop del País Valencià, però es degué establir a València, treballà en lo tint de Sent Mori i el trobem com a habitant de Xèrica. Ell devia anomenar-se Juanico i es canvià el nom pel del diminutiu valencià Joanot.

Pel que fa a la llengua, el manual és escrit en català (modalitat valenciana) i això fa que el text tingui una gran importància lingüística (p. 59); també apareix cap a la fi l'aragonès, ja molt castellanitzat.